



SARA PENER

**MALA
PRODAVNICA
OTROVA**

Prevod s engleskog
Tatjana Milosavljević

— Laguna —

Naslov originala

Sarah Penner

THE LOST APOTHECARY

Copyright © 2021 by Sarah Penner

All rights reserved including the right of reproduction in whole, or in part in any form.

This edition is published by arrangement with Harlequin Books S.A.

This is a work of fiction. Names, characters, places and incidents are either the product of the author's imagination, or are used fictitiously, and any resemblance to actual persons, living or dead, business establishments, events, or locales are entirely coincidental.

Translation copyright © 2022 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojim roditeljima



**„KUNEM SE I OBEĆAVAM PRED BOGOM,
ZAČETNIKOM I TVORCEM SVEGA ŠTO POSTOJI...**

**DA NIKADA NEZAHVALNIKE NITI BEZUMNIKE NEĆU UČITI
TAJNAMA I TAJANSTVIMA SVOGA ZANATA...**

**DA NIKADA NEĆU ODATI POVERENE MI TAJNE...
DA NIKADA NEĆU SPRAVLJATI I IZDAVATI OTROVE...**

**DA SE ODRIČEM I DA ĆU SE KAO KUGE KLONITI
POGANIH I OPASNIH ČINJENJA ŠARLATANA,
NADRILEKARA I ALHEMIČARA**

**I DA U SVOJJOJ RADNJI NEĆU DRŽATI USTAJALE
I NEVALJANE LEKARIJE.**

**NEK ME BOŽJI BLAGOSLOV STIŽE
SVE DOK POŠTUJEM OVU ZAKLETVU!**

– DREVNA APOTEKARSKA ZAKLETVA





NELA

Treći februar 1791.

Doći će u praskozorje – žena čije sam pismo držala u rukama, žena čije ime još nisam znala.

Nisam znala koliko joj je godina ni gde živi. Nisam joj znala položaj u društvu ni mračne snove koje sneva kada padne noć. Mogla je biti žrtva ili grešnik. Tek venčana žena ili osvetoljubiva udovica. Dadilja ili kurtizana.

No uprkos svemu što nisam znala, jedno sam shvatala: ta žena odlično zna koga želi mrtvog.

Podigla sam rumenkasti papir osvetljen umirućim plamenom sveće sa fitiljem od šaše. Prelazila sam prstima po mastilu njenih reči zamišljajući kakvo je očajanje nateralo tu ženu da potraži nekoga poput mene. Ko nije običan apotekar već ubica. I ko je majstor skrivanja i kamuflaže.

Njena molba bila je jasna i jednostavna. *Za muža moje gospodarice, da uzme s doručkom. Praskozorje, četvrti feb.* Odmah mi je u misli došla slika sredovečne sluškinje, pozvane da poslušna zapovest svoje gospodarice. I s instinktom izbrušenim u protekle dve decenije, odmah sam znala koja je

lekarija najpodesnija za ovu molbu: kokošije jaje s dodatkom *nux vomica*.¹

Trebalo mi je svega nekoliko minuta da sve priprelim; otrov mi je bio nadohvat ruke. Ali iz nekog još nepoznatog razloga, nešto u vezi s tim pismom unosilo mi je nespokoj. Nije to bio jedva primetan, drvenasti vonj papira, a ni to kako se donji levi ugao blago uvijao napred, kao da je u nekom trenutku bio mokar od suza. Ne, nespokoj je navirao odnekud iznutra, iz *mene*. Intuitivna spoznaja da tu ima nečega što po svaku cenu valja izbeći.

Ali kakvo se nepisano upozorenje moglo nalaziti na listu papira, skriveno ispod poteza perom? Baš nikakvo, uveravala sam sebe; ovo pismo ne sluti na zlo. Moje uznemirujuće misli su naprosto poticale od umora – bio je kasni sat – i upornog tupog bola u zglobovima.

Okrenula sam se svom u kožu uvezanom registru koji je ležao preda mnom na stolu. Moj dragoceni registar bio je knjiga života i smrti; popis mnogih žena koje su zatražile otrov u ovom, najmračnijoj od svih apotekarskoj radnji.

Na početnim stranicama registra mastilo je bilo nežno, ispisano lakšom rukom, koja nije znala za tugu i otpor. Ti izbledeli, jedva čitljivi unosi pripadali su mojoj majci. Ova apotekarska radnja za ženske boljke, smešten u broju tri Male aleje, bio je njen dugo pre no što je postao moj.

Povremeno sam čitala njene unose – 27. mart 1767, gđa R. Renford, stolisnik 3 × 15 kapi – i reči bi prizvale sećanje na nju: na to kako joj je kosa padala niz vrat dok je gnječila u avanu stabljiku stolisnika, ili na zategnutu, papirastu kožu njene šake dok je vadila semenčice iz cvetova. Moja majka, međutim, nije skrivala svoju radnju iza lažnog zida i nije sipala svoje lekarije u crno vino. Ona nije imala potrebe da se krije. Tinkture koje

¹ Strihnin, veoma jak otrov; dobija se iz kore drveta *Strychnos nuxvomica*. (Prim. prev.)

je prodavala bile su namenjene samo dobru: da zacele rane i ublaže bol porodilji ili da pokrenu mesečnicu nerotkinji. Stoga je stranice svog registra ispunjavala samo najbezazlenijim biljnim lekarijama, koje nisu pobuđivale ni najmanju sumnju.

Na svojim stranicama u registru zapisivala sam trave poput koprive i miloduha, i amaranta, tačno, ali i one zlokobnije lekarije: beladonu, kukurek i arsenik. Ispod poteza mastilom u mom registru skrivale su se izdaja, patnja... i mračne tajne.

Tajne o mladom čoveku punom života koga je uoči prve bračne noći izdalo srce, ili o tome kako je zdravi novopečeni otac pao kao žrtva iznenadne groznice. Moj registar je sve to razotkrivao: nisu to bili nikakvo slabo srca niti ikakve groznice već sok tatule i ekstrakt beladone, kradom ubačeni u vina i pite lukavih žena čija imena sada stoje kao mrlje na njegovim stranicama.

Eh, kad bi kazivao i moju sopstvenu tajnu, istinu o tome kako je sve ovo počelo. Jer na ovim stranicama sam uredno zabeležila sve žrtve sem jedne: *Frederika*. Oštre, crne linije njegovog imena nagrđuju samo moje sumorno srce, moju ranjavu matericu.

Nežno sam zatvorila registar, jer mi večeras nije bio potreban, i vratila se pismu. Šta me to toliko zabrinjava? Rub papira mi je i dalje privlačio pogled, kao da pod njim nešto gamiže. I što sam duže sedela za stolom, stomak me je sve više boleo i prsti su mi drhtali. U daljini, iza zidova radnje, praporci na nekoj kočiji zvučali su zastrašujuće slično lancima na opasaču pozornika. Uveravala sam sebe, međutim, da sudski službenici ove noći neće doći po mene, baš kao što nisu došli protekle dve decenije. Moja radnja je, poput mojih otrova, bilka suviše dobro maskirana. Niko neće naći ovo mesto, zakopano duboko iza lažnog zida, na samom kraju uzane, krivudave aleje u najcrnjim dubinama Londona.

Pogled mi je prešao na čađavi zid koji nisam imala ni volje ni snage da oribam. Ugledala sam svoj odraz na praznoj boci

na polici. U mojim očima, nekad jasnozelenim poput majčinih, sada je bilo malo života. Obrazi, nekad rumeni od zdravlja, sada su pak bili bleđi i upali. Izgledala sam poput utvare, mnogo starija od svoje četrdeset jedne godine.

Nežno sam počela da masiram oblu kost u svom levom zapešću, nabreklu i vrelu poput kamena ostavljenog u vatri i zaboravljenog. Bol u zglobovima već godinama mi je strujao telom; postao je tako snažan da sam zaboravila kako je bez njega. Posle svakog otrova koji prodam preplavljivao me je novi talas; nekih večeri su mi prsti bili u toj meri otečeni i kruti da sam bila sigurna da će mi se koža rascepiti i ogoleti ono što leži ispod nje.

Navukla sam to na sebe ubijanjem i čuvanjem tajni. Počelo je da me razjeda iznutra i nešto otud htelo je da me raskine.

A onda se vazduh odjednom umirio i dim je počeo da se uvija pod niskom tavanicom moje skrivene sobe. Sveća je gotovo do kraja dogorela i ubrzo će me obaviti teška toplina ladanuma. Noć je odavno pala i već za neki sat trebalo bi da se pojavi ona – žena čije ću ime dodati u svoj registar i čiju ću tajnu početi da rasvetljavam bez obzira na nespokoj koji nije prestajao da me muči.



KEROLAJN

Sadašnjica, ponedjeljak

Nije trebalo da u Londonu budem sama. Putovanja kojima se slave bračne godišnjice namenjena su za dvoje, a ne za jedno, ali dok sam izlazila iz hotela u jarku svetlost letnjeg londonskog poslepodneva, prazno mesto pored mene kazivalo je drugačije. Danas – na našu desetu godišnjicu braka – Džejms i ja trebalo je da budemo zajedno, na putu ka Londonskom oku, ogromnom panoramskom točku koji se diže na obali Temze. Unapred smo rezervisali noćnu vožnju u VIP kabini, dobro snabdevenoj penušavim vinom i sa privatnom domaćicom. Već nedeljama sam zamišljala priгушено osvetljenu kabinu kako se njiše pod zvezdanim nebom, naš smeh isprekidan jedino tihim zveketom šampanjskih čaša i dodirima naših usana.

Ali Džejms se nalazio čitav okean daleko. A ja sam bila u Londonu, sama, nesrećna, besna i neispavana od vremenske razlike, i morala sam da donesem životnu odluku.

Umesto da skrenem prema Londonskom oku i reci, uputila sam se u suprotnom pravcu, prema Katedrali Svetog Pavla i Ladgejt hilu. Zagledajući naokolo u potrazi za najbližim pabom, u sivim patikama i s torbom prebaćenom preko suprotnog

ramena osećala sam se kao pravi turista. Rokovnik mi je bio u torbi, stranica ispisanih plavim mastilom: nažvrljana srca i osnovne stavke našeg desetodnevno putovanja. Samo što sam stigla, a ipak nisam mogla podneti da pogledam taj naš zajednički itinerer i nestašne napomene koje smo jedno drugom pisali. *Sadark, parkovska tura za dvoje*, napisala sam na jednoj stranici.

Uvežbavanje pravljenja bebe iza drveta, dopisao je Džejms pored toga. Planirala sam da obučem haljinu, za svaki slučaj.

Ali sad mi rokovnik više nije bio potreban, jer sam u međuvremenu otpisala sve te planove. Zapeče me u guši i osetih približavanje suza dok sam se pitala šta će još uskoro možda biti otpisano. Naš brak? Džejms je bio moja ljubav još iz studentskih dana; nisam se sećala života bez njega. Nisam želela sebe bez njega. Hoću li ostati i bez nade da ću roditi dete? Želudac me zabole pri samoj pomisli, i to ne samo od gladi. Čeznula sam da postanem majka – da ljubim te malecke, savršene prstiče, da poljupcima golicom obli stomačić svoje bebe.

Već na sledećoj raskrsnici spazila sam ulaz u pab, Krčmu *Stari Flit*. Ali pre no što sam stigla da uđem, neki muškarac grubog lica, s velikim notesom u rukama i kaki pantalonama punim fleka, zaustavio me je dok sam prolazila pored njega na trotoaru. „Hoćete li s nama, da kopamo po mulju?“, rekao mi je sa širokim osmehom na licu taj čovek, izvesno ni dan mlađi od pedeset godina.

Da kopamo po mulju?, ponovila sam u sebi. *Zašto bih, zaboga, kopala po mulju?* „Ne, hvala“, odvrtila sam s usiljenim osmehom.

Ali nije tako lako odustajao. „Jeste li nekad čitali dela viktorijanskih pisaca?“, upitao je glasom koji se jedva čuo od tan-drkanja crvenog turističkog autobusa.

Pitanje me je nagnalo da ipak stanem. Pre deset godina sam diplomirala britansku istoriju. Mada sam ispitate polagala s pristojnim ocenama, oduvek me je najviše interesovala građa koja

se mogla naći *izvan* udžbenika. Suvoparna standardna poglavlja naprosto me nisu zanimala onako kao plesnjivi, starovremeni albumi pohranjeni u arhivima smeštenim u starim zgradama ili digitalizovane slike izbledele prolaznih stvari – pozorišnih programa, popisa stanovništva, brodskih putničkih manifesta – koje sam pronalazila na internetu. Umela sam da sate provedem zadubljena u te naizgled beznačajne papire, dok su se moje kolege nalazile u kafićima i zajedno učile. Ta svoja nekonvencionalna interesovanja nisam mogla da pripisem ničemu konkretnom, znam samo da sam od rasprava o građanskom ratu i svetskim liderima željnim moći počinjala da zevam od dosade. Za mene, čar istorije ležala je u trivijalnim pojedinostima davno proživljenih života, u neizrečenim tajnama običnih ljudi.

„Ponešto jesam, da“, odgovorila sam. Prosto sam obožavala mnoge britanske klasike i za vreme školovanja sam neprestano čitala. Ponekad mi je bilo žao što nisam upisala englesku književnost, pošto mi se činilo da se više podudara s mojim interesovanjima. Međutim, prećutala sam mu da već godinama nisam pročitala ništa od viktorijske književnosti – pa čak ni svoje nekadašnje omiljene britanske pisce, što se toga tiče. Da je ovaj razgovor bio uvod u kviz, izvesno se ne bih plasirala u dalje takmičenje.

„Pa, oni su veoma mnogo pisali o kopačima po mulju² – tim bezbrojnim mučenim dušama koje su prekopavale rečni mulj u nadi da će pronaći nešto staro, nešto vredno. Možda malo pokvasite obuću, ali nema boljeg načina da se zagnjurite u prošlost. Plima nailazi i povlači se, i svaki put se pokaže nešto novo. Ako ste raspoloženi za avanturu, pođite s nama. Prvi put je uvek besplatno. Naći ćete nas iza onih tamo kuća od opeke...“ Pokazao je prstom u tom pravcu. „Potražite stepenice koje se

² Engl.: *mudlark* – kovanica od *mud*, blato, mulj, i *lark*, ševa; označava nekoga ko je stalno blatnjav i prljav – svinje, vojnike u pokretu, ulične mangupe i sl. (Prim. prev.)

spuštaju prema reci. Grupa se okuplja u pola tri, kad nailazi oseka.“

Osmehnula sam mu se. Uprkos pomalo neurednoj pojavi, čovekove smeđe oči su zračile toplinom. Iza njega, drvena tabla s natpisom „Krčma *Stari Flit*“ klatila se na škripavoj šarci mameći me da uđem. „Zahvaljujem“, rekla sam, „ali imam... neke obaveze.“

Da budem iskrena, trebalo mi je piće.

Polako je klimnuo glavom. „Pa dobro, ali ako se predomislite, mi ćemo tamo istraživati bar do pola šest.“

„Uživajte“, promumlala sam prebacujući torbu na drugo rame i ne očekujući da ću mu ikad više oči videti.

Ušla sam u sumračnu, vlažnu točionicu i ugnezdila se na visokoj kožnoj stolici za šankom. Nagnuvši se napred da pogledam koja piva toče, trgla sam se kad su mi se podlaktice našle u nečemu mokrom – ko zna kakvoj mešavini znoja i piva zaostaloj od nekoga pre mene. Poručila sam bodington i nestrpljivo sačekala da se žučkastobela pena podigne na površinu i smiri. Naposljetku sam potegla dugačak gutljaj, previše umorna da marim što glavobolja upravo počinje da me kljuca, što je pivo mlako i što me na levoj strani stomaka već neko vreme probadaju grčevi.

Viktorijanci. Ponovo sam se setila Čarlsa Dikensa, a piščevo ime odjeknulo mi je u ušima poput imena bivšeg, dragog ali zaboravljenog momka: zanimljivog tipa, ali nedovoljno obećavajućeg na duge staze. Pročitala sam mnogo njegovih dela – omiljeno mi je bilo *Oliver Twist*, a odmah za njim su sledila *Velika očekivanja* – ali najednom se osetih neprijatno.

Prema rečima onog čoveka kog sam napolju srela, viktorijanci su „veoma mnogo“ pisali o tom kopianju po mulju, ali ja i pored toga nisam imala pojma šta to znači. Da je Džejsms sada bio sa mnom, sasvim sigurno bi me zadirkivao zbog ovog gafa. Oduvek se šalio kako sam kroz studije prošla kao kroz neki klub ljubitelja knjige, čitajući gotičke bajke do kasno u

noć onda kad je, po njemu, trebalo da provodim više vremena analizirajući naučne žurnale i pišući sopstvene teze o istorijskim događajima i političkim nemirima. Takvo istraživanje je, kako je rekao, bilo jedini način da moja diploma iz istorije bude od nekakve koristi, jer bi mi omogućilo ostanak u akademskoj sferi, doktorat i profesuru.

Džejms je na izvestan način bio u pravu. Pre deset godina, pošto sam diplomirala, vrlo brzo sam shvatila da moja diploma iz istorije, u pogledu karijere, ne nudi iste izgledе kao Džejmsova iz računovodstva. Dok sam ja i dalje bezuspešno tražila zaposlenje, on je lako dobio odlično plaćen posao u jednoj računovodstvenoj firmi u Sinsinatiju, koja je pripadala Velikoj četvorci.³ Javljala sam se na više konkursa koji su nudili posao predavača u lokalnim gimnazijama i na državnim fakultetima, ali kao što je Džejms i predskazao, svi su radije primali magistre i doktore nauka.

Nimalo obeshrabrena, shvatila sam to kao mogućnost da nastavim obrazovanje. Prožeta nervoznim uzbuđenjem, konkurisala sam za program postdiplomskih studija na Univerzitetu u Kembridžu, svega sat vožnje od Londona. Džejms je bio izričito protiv te moje zamisli, a uskoro mi je bilo jasno i zašto: svega nekoliko meseci pošto smo diplomirali, odveo me je na kraj pristaništa s kog puca pogled na reku Ohajo, spustio se na koleno i suznih očiju me zaprosio.

Kembridž je, što se mene ticalo, mogao da nestane s mape – i *Kembridž*, i postdiplomske studije, i svi romani koje je Čarls Dikens ikada napisao. Od trenutka kad sam na tom pristaništu obavila ruke Džejmsu oko vrata i šapatom rekla *da*, ambiciozna istoričarka u meni se povukla i ustupila mesto njegovoj budućoj supruzi. Molbu za prijem na postdiplomske studije bacila sam u kantu za otpatke i revnosno zakoračila u vikor

³ Engl.: *Big Four* – nadimak četiri najveće kompanije koje pružaju ovu vrstu usluga u SAD i svetu. (Prim. prev.)

priprema za venčanje, sva obuzeta izborom slova za pozivnice i nijansama ružičaste za bukete božura na stolovima. A kad je svadba postala iskričava uspomena iz restorana na keju, svu svoju energiju uložila sam u potragu za našim prvim domom. Naposljetku smo se odlučili za *dom iz snova*: kuću s tri spavaće sobe i dva kupatila, na kraju slepe ulice u kraju naseljenom mladim porodicama.

Rutina bračnog života se ravnomerno uhodavala, pravolinjska i predvidljiva poput urednih drvoreda drenovih stabala koji su oivičavali ulice u našem novom komšiluku. Kad je Džejms zakoračio na prvu prečku korporativnih lestvica, moji roditelji – koji su posedovali veliku farmu u blizini Sinsinatija – izneli su mi primamljivu ponudu: plaćen posao na porodičnoj farmi, koji se sastojao od osnovnog knjigovodstva i vođenja administracije. Bio bi stabilan, siguran. *Bez nepoznanica*.

Razmatrala sam taj predlog narednih nekoliko dana, pomislivši samo nakratko na kutije koje su još stajale u podrumu, napunjene desetinama knjiga koje sam u školi obožavala. *Nortangerska opatija. Rebeka. Gospođa Dalovej*. Kakvo su mi dobro donele? Džejms je bio u pravu: moje zakopavanje u prastara dokumenta i priče o posednutim zamkovima nije rezultovalo nijednom ponudom za zaposlenje. Naprotiv, koštalo me je desetine hiljada dolara studentskih zajmova. Počela sam da mrzim knjige koje su ležale u tim kutijama, sigurna kako je moja zamisao o studiranju na *Kembridžu* bila sumanutu ideja nespokojne, nezaposlene diplomirane istoričarke.

Uz to, sa Džejmsovim sigurnim zaposlenjem, jedina ispravna – i jedina *zrela* odluka – koju sam mogla doneti bila je da ostanem u Sinsinatiju sa mužem za koga sam se tek udala, u domu u koji smo se tek uselili.

Na Džejmsovu veliku radost, prihvatila sam posao na porodičnoj farmi. A sestre Bronte, Dikens i sve ostalo što sam tolike godine volela, ostalo je u kutijama skrivenim u uglu našeg podruma, neotvorenim i naposljetku zaboravljenim.

Sedeći u sumračnom pabu, otpila sam još jedan dugačak gutljaj piva. Bilo je pravo čudo što je Džejms uopšte pristao na put u London. Dok smo odlučivali o odredištu putovanja kojim ćemo proslaviti godišnjicu, jasno mi je stavio do znanja kuda bi najradije otputovao: na Devičanska ostrva, u hotelski kompleks na samoj obali, gde je mogao da ubija dane dremajući pored ispražnjene koktelske čaše. Međutim, tu verziju odmora natopljenog daikirijem isprobali smo prošlog Božića i zato sam preklinjala Džejmsa da razmotri nešto drugačije, poput Engleske ili Irske. Pod uslovom da ne traćimo vreme ni na šta preterano intelektualno, poput radionice za restauraciju retkih knjiga koju sam u jednom trenutku pomenula, na kraju se složio s putovanjem u London. Popustio je, kako je rekao, zato što zna da je poseta Engleskoj nekad bila moj san.

San koji je pre samo nekoliko dana podigao poput šampanjske čaše i smrvio ga među prstima.

Šanker je pokazao u moju polupraznu čašu, ali odmahnula sam glavom; jedna mi je bila dovoljna. Obuzeta nemirom, izvadila sam telefon i otvorila Fejsbuk mesendžer. Rouz – moja najbolja drugarica otkako pamtim – poslala mi je poruku. **Jesi li dobro? Pusa.**

I onda: **Evo jedne sličice male Ejnzli. I ona šalje ljubac. <3**

Tu je bila malena Ejnzli, u sivom platnenom povelju. Moje kumče, savršena beba rođena od tri i po kila, spavalo je anđeoskog lica u naručju moje drage prijateljice. Bila sam zahvalna što se malena rodila pre no što sam saznala Džejmsovu tajnu, jer sam tako uspela da provedem mnoge lepe, srećne trenutke s njom. Uprkos svojoj tuzi, osmehnula sam se. Da izgubim sve ostalo, uvek ću imati njih dve.

Ako je suditi po društvenim medijima, činilo se da smo Džejms i ja jedini u svom krugu prijatelja koji još ne guramo dečja kolica i ne ljubimo obrašćice musave od makarona sa sirom. I premda je čekanje bilo teško, u našem slučaju bilo je ispravno: računovodstvene firme u kojima je Džejms radio

očekivale su od zaposlenih da izvode klijente na ručkove i večere, što je neretko značilo osamdeset i više radnih sati nedeljno. Mada sam odmah na početku braka želela da rodim, Džejms nije hteo da se istovremeno bori sa stresnim radnim vremenom i izazovima podizanja mlade porodice. I tako, dok se on deset godina iz dana u dan uspinjao korporativnim lestvicama, i ja sam iz dana u dan stavljala na vrh jezika ružičastu pilulicu ponavljajući u sebi: *jednog dana*.

Okrznula sam pogledom ekran telefona: danas je drugi jun. Prošla su gotovo četiri meseca otkako je Džejms dobio unapređenje i ponudu da postane partner u firmi – što je značilo da su duge godine direktnog bavljenja klijentima iza njega.

Četiri meseca otkako smo odlučili da pokušamo da začnemo bebu.

Četiri meseca otkako je moj *jedan dan* konačno došao.

Ali bebe još nije bilo.

Grickajući nokat na palcu, zatvorila sam oči. Prvi put posle četiri meseca bilo mi je drago što još nisam zatrudnela. Pre nekoliko dana, naime, naš brak počeo je da se raspada pod nepodnošljivo teškim teretom saznanja da našu vezu više ne čini samo dvoje ljudi. Među nas se uvukla druga žena. Koje dete zaslužuje takvu ružnu situaciju? Nijedno – ni moje, ni bilo čije.

No postojao je jedan problem: juče je trebalo da dobijem menstruaciju, a još nije bilo nikakvih naznaka da počinje. Svim srcem sam se nadala da je to samo zbog stresa i silnih vremenskih zona koje sam preletela.

Pogledala sam još jednom novorođenče svoje prijateljice, ali ne sa zavišću već obuzeta nespokojem u vezi s budućnošću. Kako bih volela da moje dete i Ejnzli budu najbolji drugari od malih nogu, da ih povezuje ista spona kao mene i Rouz. Ipak, pošto sam saznala Džejmsovu tajnu, nisam bila sigurna da su mi brak, a kamoli majčinstvo, uopšte suđeni.

Prvi put posle deset godina pomislila sam kako sam možda pogrešila onog dana kad sam, tamo na kraju pristaništa, rekla

Džejsmu da. Šta da sam rekla ne ili ne još? Čisto sumnjam da bih i dalje sedela u Ohaju, radila posao koji ne volim i bila u braku koji se nesigurno klata nad provalijom. Da li bih umesto toga već uveliko živela negde u Londonu, radeći kao profesor ili istraživač? Možda bi mi glava bila puna bajki, kako je Džejsm voleo da se našali, ali ne bi li to bilo bolje od košmara u kojem sam se sada nalazila?

Oduvek sam cenila pragmatizam i proračunatu prirodu svog muža. Tokom najvećeg dela našeg braka doživljavala sam to kao Džejsmov način da osigura da stojim obema nogama čvrsto na zemlji i da budem bezbedna. Kad se odvažim da iznesem neku spontanu ideju – bilo šta što se nije uklapalo u njegove unapred određene ciljeve i želje – brzo me je vraćao na zemlju nabrajajući sve moguće rizike i nedostatke. Zahvaljujući toj svojoj racionalnosti, uostalom, i jeste napredovao u firmi. Ali sada, pola sveta daleko od Džejsma, prvi put sam se upitala da li su snovi koje sam nekad imala za njega bili išta više od nekog sitnog računovodstvenog problema. Bilo mu je više stalo do *povraćaja uloženo*g i *upravljanja rizikom*, nego do moje sreće. A ono što sam oduvek smatrala Džejsmovom razboritošću sada mi je, prvi put, izgledalo kao nešto sasvim drugo: sputavajuća i pomalo manipulativna priroda.

Promeškoljila sam se na sedištu odvajajući lepljive butine od kožnog sedišta i isključila ekran telefona. Razmišljanje o kući i „šta bi bilo da je bilo“ neće mi ulepšati boravak u Londonu.

Srećom, malobrojni gosti Krčme *Stari Flit* nisu videli ništa neobično u tome što tridesetčetvorogodišnja žena sedi sama za šankom. Cenila sam taj izostanak pažnje, a bodington je polako počeo da mi opušta bolno, od putovanja umorno telo. Čvrsto sam obavila šake oko krige i s nelagodnom osećajući pritisak burme o staklo, dovršila svoje piće.

Izašavši napolje i razmišljajući kuda odatle – dremka u hotelu činila mi se više nego zasluženom – stigla sam do mesta gde me je muškarac u kaki pantalonama zaustavio i pozvao na...

šta ono beše? *Kopanje po mulju*? Rekao je da se grupa sastaje tu malo dalje, u podnožju stepenica, u pola tri. Izvadila sam telefon i proverila koliko je sati: pokazivao je dva i trideset pet. Ubrzala sam korak, najednom podmladena. Pre deset godina, uživala bih upravo u jednoj takvoj avanturi, da se šetam s nekim starim Britancem pored Temze i saznajem o viktorijancima i *kopačima po mulju*. Džejms bi se nesumnjivo odupro ovoj spontanoj pustolovini, ali nije bio tu da me spreči.

Bila sam sama i mogla sam da radim šta hoću.

Usput sam prošla pored *La Granda* – boravak u tom otmenom hotelu platili su nam moji roditelji, kao poklon za godišnjicu – ali jedva sam ga udostojila pogleda. Došavši do reke, lako sam spazila betonske stepenice što su vodile naniže do same vode. Blatnjava, mutna bujica se na najdubljem delu kanala penušala kao da se nešto tamo dole mučno, uzrujano pomera. Koraknula sam napred, dok su pešaci oko mene nastavljali ka predvidljivijim odredištima.

Stepenice su bile strme i u mnogo gorem stanju nego što bih pomislila, s obzirom na svoj položaj usred velikog, u svakom drugom pogledu modernizovanog grada. Visina stepenika iznosila je gotovo pola metra, a bili su izliveni od starinskog „betona“ – mešavine kreča, peska i šljunka. Silazila sam polako, zahvalna zbog patika na nogama i praktične torbe. U podnožju stepenica zastala sam opažajući tišinu oko sebe. Preko puta, južnom obalom reke, jurili su automobili i prolazili pešaci – ali ništa od toga nije dopiralo do mene. Čula sam samo blago pljuskanje talasa na rubu reke i usamljeni kliktaj galeba na nebu.

Grupa turista stajala je nedaleko od mene, pažljivo slušajući vodiča – muškarca koga sam nešto ranije srela na ulici. Stisla sam zube i uputila se prema njima, brižljivo gazeći između kamenja i blatnjava bar. Prilazeći grupi, primorala sam se da izbacim iz glave sve misli o kući: Džejmsova čiju sam tajnu otkrila, našu neispunjenu želju za detetom. Trebao mi je predah od bola koji me je gušio, od jarosti tako silovite i neočekivane da mi je

oduzimala dah. Bez obzira na to kako odlučim da provedem narednih deset dana, nije imalo nikakve svrhe razmišljati o onome što sam pre četrdeset osam sati doznala o Džejmsu i proživljavati to stalno iznova.

Ovde u Londonu, na ovom putovanju kojim je trebalo da „proslavimo“ godišnjicu, morala sam da dokučim *šta* uistinu želim i da li život koji želim još obuhvata Džejmsa i decu za koju smo se nadali da ćemo je zajedno podizati.

No za to sam prvo morala da otkopam neke sopstvene istine.

3



NELA

Četvrti februar 1791.

Kad se u broju tri Male aleje nalazila ugledna apotekarska radnja za žene, koja je pripadala mojoj majci, sastojala se od samo jedne prostorije. Osvetljen plamenom brojnih sveća i često prepun mušterija i njihove dece, mala radnja je pružala osećaj topline i bezbednosti. U to vreme je, činilo se, ceo London znao za radnju za ženske boljke i teška hrastova vrata na ulazu retko su kada dugo ostajala zatvorena.

Međutim, pre mnogo godina – posle majčine smrti, posle Frederikove izdaje i pošto sam počela da spravljam i izdajem otrove ženama širom Londona – nametnula se neophodnost da taj prostor podelim na dva odvojena, zasebna dela. Uradila sam to lako, ugradnjom zida sačinjenog od polica, i tako dobila dve manje prostorije.

U prvu, smeštenu u prednjem delu, ulazilo se direktno iz Male aleje. Svako je mogao da otvori ulazna vrata – gotovo uvek su bila otključana – ali većina bi pretpostavila da je došla na pogrešno mesto. Tamo sada nisam držala ništa sem stare drvene kace pune ječmene prekrupe, gotovo trule, a koga je to iole zanimalo? Ponekad, ako mi se posreći, u nekom uglu bi

se ugnezdili pacovi, što je pružalo dodatni utisak neupotrebe i zapuštenosti. Ova prostorija bila je moja prva kamuflaža.

I zaista, mnoge mušterije su prestale da dolaze. Behu čule za majčinu smrt, a kad su videle ovu praznu prostoriju, naprosto su pretpostavile da je radnja zauvek zatvorena.

One radoznalije ili nevaljalije – poput uličnih mangupa lepljivih prstiju – praznina nije odvrćala. Tražeći nešto što bi ukrali, ulazili su unutra i zagledali po policama u potrazi za robom ili knjigama. Nisu, međutim, nalazili ništa, zato što tamo nisam ostavljala ništa vredno krađe, ništa što bi im bilo i najmanje zanimljivo. I zato su odlazili dalje. Uvek su odlazili dalje.

Kakve su budale bili – svi sem žena kojima su prijateljice, sestre, majke rekle gde da traže. Samo su one znale da kaca ječmene prekrupe služi veoma važnoj svrsi: bila je sredstvo komunikacije, mesto za sakrivanje pisama čiji se sadržaj nije smeo prevaliti preko usana. Samo su one znale da se skrivena u zidu od polica, nevidljiva, nalaze vrata koja vode u moju apotekarsku radnju za ženske boljke. Samo su one znale da ćutke čekam iza njih, prstiju umrljanih ostacima otrova.

Upravo tu sam sada, u praskozorje, čekala tu ženu, svoju novu klijentkinju.

Začuvši tihi škriput vrata na ostavi, znala sam da je stigla. Provirila sam kroz neprimetan prorez u nizu polica, kako bih je prvi put, makar i nejasno videla.

Zatečena, pokrila sam usta drhtavim prstima. Je li ovo neka greška? Ovo nije nikakva žena; ovo je *devojčica*, ne starija od dvanaest ili trinaest godina, u sivoj vunenoj haljini i prosejnom modrom ogrtaču prebačenom preko ramena. Da nije došla na pogrešno mesto? Možda je jedna od onih malih lopuža koje moja ostava nije zavarala i pronašla je nešto da ukrade. Ako je tako, bolje bi joj bilo da se ušunja u pekarsku radnju i ukrade koji hlepčić s trešnjama, da se malo podgoji.

Devojčica je, sve tako mlada, prispela tačno u praskozorje. Stajala je u ostavi nepomična i samouverena, pogleda uperenog u lažni zid od polica iza koga sam stajala.

Ne, ovo nije bila nikakva slučajna posetiteljka.

Tog časa bejah spremna da je otpravim, na račun njene mladosti, ali onda sam zastala. U svom pisamcetu rekla je kako joj je potrebno nešto za muža njene gospodarice. Šta će biti s mojim ugledom ako je ta gospodarica neko dobro znan u gradu, i ako se pročuje da sam otpravila ovu malu? Uz to, dok sam kroz prorez posmatrala devojčicu, stajala je visoko podignute glave s krunom od guste crne kose. Oči su joj bile krupne i sjajne, ali nije gledala preda se niti se osvrerala i zagledala napolje, u aleju. Drhturila je, ali bila sam sigurna da je to zbog hladnoće u vazduhu, a ne od nervoze. Mala je stajala suviše uspravno i suviše ponosno da pomislim kako je preplašena.

Odakle je crpela hrabrost? Iz stroge zapovesti svoje gospodarice ili nečega zlokobnijeg?

Izvukla sam zasun iz ležišta, zakrenula pokretnu policu prema unutra i pokretom ruke pokazala devojčici da uđe. Oči su joj smesta upile teskobni prostor, nije morala ni da trepne; soba je bila toliko skućena da bismo mala i ja, da smo stale jedna do druge i raširile ruke, gotovo dotakle suprotstavljene zidove.

Pratila sam joj pogled dok je šetao preko polica na stranjem zidu, prepunih staklenih bočica i limenih levaka, keramičkih činijica, avana i brusnih kamenova. Na drugom zidu, najudaljenijem od vatre, hrastov kredenac moje majke sadržavao je mnoštvo stojnica, apotekarskih posuda od keramike i porcelana namenjenih za čuvanje tinktura i trava koje su se i pri najmanjoj svetlosti krzale i propadale. Uza zid najbliži vratima nalazio se dugačak uzan pult, koji je devojčici dopirao do ramena; na njemu je stajalo više metalnih terazija, staklenih i kamenih tegova, kao i nekoliko svezaka priručnika o ženskim boljkama. Da je mogla da zaviri u fioke pod tom tezgom, pronašla bi tamo kašike, pampure, svećnjake, kalajne tanjire i

desetine listova papira, mnoge ispunjene žurnim zabeleškama i proračunima.

Pažljivo obišavši oko nje i navukavši zasun, želela sam pre svega da svojoj novoj klijentkinji pružim osećaj bezbednosti i diskrecije. Moji strahovi su, međutim, bili neosnovani, jer se ona spustila na jednu od mojih dveju stolica kao da je već sto puta bila kod mene u radnji. Bila je mršava i imala je jasne oči boje lešnika, gotovo prevelike za to ovalno lice. Ispreplevši prste i spustivši ruke na sto, pogledala me je i osmehnula se. „Zdravo.“

„Zdravo“, otpozdravila sam, iznenađena njenim ponašanjem. Istog časa sam pomislila kako sam bila glupa sluteći bilo kakvo zlo iz rumenkastog pisma koje je napisalo ovo dete. I upitala sam se kako je, tako mlada, već naučila da tako lepo piše. Dok se moja zabrinutost osipala, njeno mesto je ispunjavala opuštena ljubopitljivost; poželela sam da saznam nešto više o devojčici.

Otišla sam do ognjišta, koje je zauzimalo ugao sobe. Iz lonca vode što je pre kratkog vremena provrela nad vatrom, sada su se izvijali zamršeni pramenovi pare. „Poparila sam nešto listova“, rekla sam devojčici. Napunivši dve šolje napitkom, stavila sam jednu pred nju.

Zahvalila mi je i privukla šolju. Pogled joj je pao na sto, na kojem su počivale naše šolje, usamljena goruća sveća, moj registar i pismo koje mi je ostavila u kaci ječmene prekrupe: *Za muža moje gospodarice, da uzme s doručkom. Praskozorje, četvrti feb.* Devojčini obrazi, ružičasti po dolasku, još su bili rumeni od mladosti, života. „Kakvih listova?“

„Valerijana“, odvrtila sam, „začinjena cimetovom korom. Nekoliko gutljaja zagreje telo, a još nekoliko razvedri i opusti um.“

Nismo ništa govorile, naredni minut ili dva, ali to ćutanje bilo je lišeno one nelagode koja ume da vlada između odraslih. Pretpostavljala sam da je mala pre svega zahvalna što više nije napolju, na hladnoći.

Pustila sam je da sedi i da se ugreje, a za to vreme sam otišla do pulta i zaokupila se doterivanjem nekoliko malih crnih kamenova. Trebalo ih je zagladiti brusnim kamenom, posle čega će biti idealni čepovi za moje staklene bočice. Svesna da me devojčica posmatra, podigla sam prvi kamen i pritisnuvši ga dlanom počela da ga valjam duž brusa, a onda ga okrenula i ponovo zavaljala. Izdržala sam desetak, petnaest sekundi pre no što sam morala da prestanem i usporim disanje.

Pre oko godinu dana bila sam jača i snaga mi je bila takva da mi je trebalo svega nekoliko trenutaka da izbrusim ove kamenove ne morajući zastanem ni da oduvam zalutali pramen kose s lica. Danas, međutim, iako me je to dete gledalo, nisam bila u stanju da nastavim – rame me je previše bolelo. O, kako nisam razumevala ovu bolest; začela mi se pre nekoliko meseci u laktu i onda prešla u zapešće na drugoj ruci, a vrelina je tek onedavno počela da se javlja i u zglobovima prstiju.

Mala je i dalje sedela sasvim nepomično, dlanova čvrsto obavijenih oko šolje. „Šta je ono kremasto, tamo u činiji pored vatre?“

Okrenula sam se i pogledala prema ognjištu. „Melem“, odgovorila sam, „od svinjske masti i digitalisa⁴.“

„Zagrevate ga, znači, jer je inače previše tvrd.“

Čitala sam jedan čas, zatečena njenim brzim razumevanjem. „Da, tako je.“

„A čemu služi taj melem?“

Vrelina mi je navrla u lice. Nisam joj mogla reći da listovi crvene pustikare, pošto se osuše i zdrobe, otklanjaju upalu i krv iz kože, čime su od velike pomoći u danima pošto žena donese

⁴ *Digitalis purpurea* (kod nas poznata i kao crvena pustikara, naprstak i sl.) – latinski „nadimak“ *digitalis* ova biljka je dobila 1542. godine zbog svog duguljastog cveta, i u mnogim travarskim („apotekarskim“) receptima iz tog vremena naziva se baš tako. Dodatak *purpurea* došao je tek dve stotine godina kasnije, kad je Karl Line osmislio binomnu nomenklaturu. (Prim. prev.)

dete na svet – jer devojčice njenih godina ne znaju ništa o tome. „To je za poderotine na koži“, odvrtila sam sedajući.

„O, otrovni melem za poderotine na koži?“

Odmahnuvši glavom, odgovorila sam: „Nema u tom mele-
mu nikakvog otrova, dete.“

Uzana ramena joj se ukrutiše. „Ali gospođa Amvel – moja
gospodarica – rekla mi je da vi prodajete otrov.“

„I to je istina, s tim što ne prodajem *samo* otrov. Žene koje
dolaze kod mene po smrtonosne lekarije vide šta sve ima na
mojim policama i neke od njih došapnu to prijateljicama u
koje imaju poverenja. Ja prodajem sva moguća ulja, tinkture i
napitke – sve što svakom časnom apotekaru može zatrebati u
njegovoj radnji.“

Štaviše, kad sam pre mnogo godina počela da spravljam i
izdajem otrove, nisam naprosto pobacala blagotvorne lekove
sa svojih polica i zamenila ih arsenikom i opijumom. Nastavila
sam da držim sastojke potrebne za lečenje najvećeg broja bole-
sti, zalihe bezazlene poput muskatne žalfije ili tamarisa. To što
se žena rešila jedne boljke – pokvarenog muža, na primer – ne
znači da je imuna na sve ostale. Dokaz za to bio je moj registar;
među smrtonosnim napicima bilo je upisano i mnogo lekovitih.

„A ovamo dolazi samo ženski svet“, rekla je devojčica.

„I to ti je kazala tvoja gospodarica?“

„Da, gospođo.“

„E pa nije pogrešila. Ovamo zaista dolazi samo ženski svet.“
Sa samo jednim davnim izuzetkom, nijedan muškarac nikad
nije nogom kročio u moju radnju otrova. Pomagala sam *isklju-
čivo* ženama.

Moja majka se čvrsto pridržavala tog principa, usadivši mi
još kao maloj spoznaju koliko je važno obezbediti ženama si-
gurnu luku – mesto gde će se oporaviti. London malo pruža
ženama kojima su potrebne briga i nega; umesto toga, prepun
je gospodskih lekara, odreda nesavesnih i pokvarenih. Majka
se zarekla da će pružati ženama utočište, mesto gde mogu biti

ranjive i iskrene u vezi sa svojim bolestima bez lascivnih pogleda nekog muškarca.

Takođe, ideali gospodske medicine nisu se podudarali s njenim idealima. Majka je verovala u dokazane lekove potekle iz mirišljave plodne zemlje, a ne u crteže u knjigama namenjenim da ih proučava gospoda s naočarima na nosu i konjakom na jeziku.

Devojčica u mojoj radnji osvrnula se naokolo dok joj je svetlost plamena poigravala u očima. „Pametno. Sviđa mi se ovo mesto, mada je pomalo mračno. Kako znate kad je jutro? Nema nijednog prozora.“

Pokazala sam u časovnik na zidu. „Postoji više načina da odrediš vreme“, rekla sam, „a prozor mi nikakvo dobro ne bi doneo.“

„Pa, sigurno vam dosadi da sedite u mraku.“

Ponekih dana nisam razlikovala noć od dana, budući da sam odavno izgubila onaj intuitivni osećaj budnosti. Telo mi je, činilo se, većito bilo umorno. „Navikla sam“, odvratih.

Bilo je tako čudno sedeti preko puta tog deteta. Poslednje dete koje je sedelo u ovoj prostoriji bila sam *ja*, pre nekoliko decenija, dok sam posmatrala majku kako radi. Ali ova devojčica mi nije bila ćerka i njeno prisustvo počelo je da mi biva nelagodno. Premda je njena bezazlenost bila dopadljiva, ipak je bila veoma mlada. Bez obzira na to zašto je došla u moju radnju, nije joj moglo biti potrebno ništa drugo što sam nudila – lekarije koje potpomažu plodnost, ekstrakt kaline protiv grčeva. Bila je tu samo zbog otrova, stoga sam namerila da vratim razgovor na tu temu. „Nisi ni takla svoj čaj.“

Sumnjičavo me je pogledala. „Ne bih da ispadnem bezobrazna, ali gospođa Amvel mi je rekla da dobro povedem računa...“

Podigla sam ruku da je učutkam. Pametnica mala. Uzela sam njenu šolju, povukla dobar gutljaj i vratila je pred nju.

Smesta ju je zgrabila i podigla do usana, i iskapila do dna. „Umreh od žeđi!“, rekla je potom. „Jao, hvala vam, tako je ukusno! Mogu li dobiti još malo?“

S mukom sam ustala sa stolice i prešla dva kratka koraka do ognjišta. Podižući teški lonac da joj napunim šolju, dala sam sve od sebe da se ne trgnem od bola.

„Šta vam je s rukom?“ došlo je pitanje otpozadi.

„Kako to misliš?“

„Sve vreme je držite nekako čudno, kao da vas boli. Jeste li je povredili?“

„Nisam“, odvrtila sam, „i nije pristojno zabadati nos u tuđe stvari.“ No odmah sam se pokajala zbog svog oštrog tona. Na-prosto je bila radoznala, kao nekad ja. „Koliko ti je godina?“ upitala sam malo blaže.

„Dvanaest.“

Klimnula sam glavom, jer sam otprilike to i očekivala. „Vrlo si mlada.“

Oklevala je, a po ritmičnom pomeranju njenih sukanja pretpostavila sam da lupka nogom o pod. „Nikad nisam...“ Zastala je, pa nastavila. „Nikad nisam nikog ubila.“

Umalo nisam prasnula u smeh. „Pa još si dete. Ne bih ni očekivala da si u svom kratkom životu ubila mnogo ljudi.“ Pogled mi je pao na policu iza nje, na kojoj je stajala mala porcelanska činija boje mleka. U činiji su ležala četiri mrka kokošja jajeta u kojima se skrivao otrov. „Kako se zoveš?“

„Elajza. Elajza Faning.“

„Elajza Faning“, ponovila sam, „od dvanaest godina.“

„Da, gospođo.“

„I tvoja gospodarica te je danas poslala kod mene, je li tako?“ Takva organizacija kazivala je o velikom poverenju koje Elajzina gospodarica izvesno ima u nju.

Dete je međutim načas zastalo i nabralo čelo, a ono što je potom rekla iznenadilo me je. „Pa da, sama ideja jeste bila njena, ali ja sam predložila da to bude doručak. Moj gospodar voli da večera u gostionici, s prijateljima, i ponekad ga i po čitavu noć ili dve nema da se vrati. Zato sam mislila da bi najbolje odgovarao doručak.“